

Академічна відповідальність здобувачів освіти: нові положення законодавства

Сучасна освіта сьогодні перебуває в процесі реформування, інновацій та впровадження нових стандартів.

Однак, активний розвиток технологій, інформаційних ресурсів сприяли поширенню такого негативного явища в освітньому середовищі як нечесність та зумовили необхідність для посилення заходів і методів профілактики та протидії академічній недоброчесності.

Підвищення ефективності системи освіти і якості послуг, що надаються освітніми організаціями, у значній мірі залежить від відповідального ставлення всіх учасників освітніх відносин до дотримання і виконання правових норм, діючих в цій сфері.

Цілком логічним та закономірним стало правове закріплення інституту академічної доброчесності та відповідальності за її порушення в освітньому законодавстві України.

У вересні 2017 року Верховна Рада України прийняла новий Закон України «Про освіту», в якому закріпила ключові положення про академічну доброчесність, основні правила її дотримання та міру відповідальності за її порушення.

Відповідальність у сфері освіти носить специфічний характер. Перш за все, це обумовлено соціальною значимістю сфери освіти і конституційним характером права громадян на освіту. Крім того, всі учасники освітніх відносин, а відтак і суб'єкти юридичної відповідальності у сфері освіти, мають різний і в той же час спеціальний правовий статус.

Сьогодні студенту вищої школи надано достатньо можливостей для здійснення свого конституційного права на освіту. Так, комплекс прав та обов'язків здобувачів освіти на законодавчому рівні визначено у Законах України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року (ст.53) та «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року (ст.ст.61-63).

Відповідно до ст. 61 Закону України «Про вищу освіту» здобувачами вищої освіти є студент, курсант, аспірант, ад'юнкт, докторант, асистент-стажист.

Варто зазначити, що поряд із правами здобувачі вищої освіти мають і певні обов'язки, одним з яких є виконання вимог освітньої (наукової) програми (індивідуального навчального плану (за наявності), *дотримуючись академічної доброчесності*, та досягнення визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання.

Природно, що володіючи правами, здобувач освіти повинен взяти на себе і певні обов'язки, а також нести відповідальність за їх реалізацію. Оскільки не може бути прав без обов'язків і обов'язків без відповідальності.

Статтею 42 Закону України «Про освіту» встановлено академічну відповідальність за порушення академічної доброчесності.

Академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього

процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Законодавством встановлено, що порушенням академічної доброчесності є:

академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація - свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Права осіб, щодо яких порушено питання про порушення академічної доброчесності:

- ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;
- особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;
- знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності;
- оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти.

*Заступник начальника Управління
державної реєстрації нормативно-
правових актів, правової роботи
та правової освіти Головного
територіального управління юстиції
у місті Києві*